

หน่วยที่ ๔ ด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา และภูมิปัญญาท้องถิ่น

หน่วยย่อยที่ ๑ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

-ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการปัญญาที่คนในชุมชนท้องถิ่นคิดขึ้นจากการเรียนรู้ การถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและเป็นแนวปฏิบัติในการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปในแต่ละยุคแต่ละสมัย

เอกสาร/หลักฐานอ้างอิง

๑.แผนงาน/โครงการในการจัดทำฐานข้อมูล

๑.๑ โครงการภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒.ช่องทางการประชาสัมพันธ์ลงในเว็บไซต์หลักขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๒.๑ แผ่นพับความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒.๒ ช่องทางการประชาสัมพันธ์ลงในเว็บไซต์

เอกสาร/หลักฐานอ้างอิง

มีการจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ๖ ด้านดังนี้

๑. ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่

๑.๑ ด้านเกษตรกรรม

๑.๒ ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

๑.๓ ด้านการแพทย์ไทย

๑.๔ ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

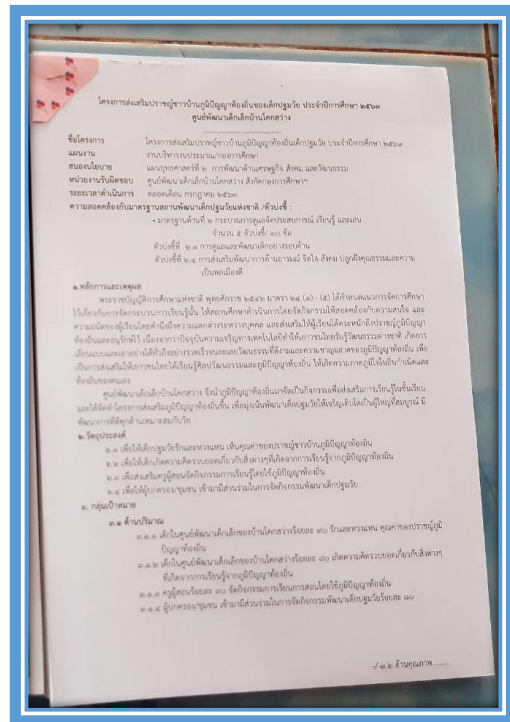
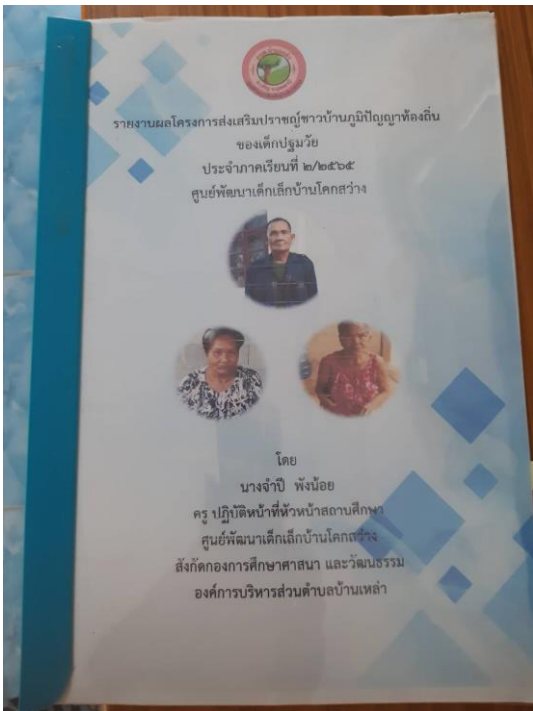
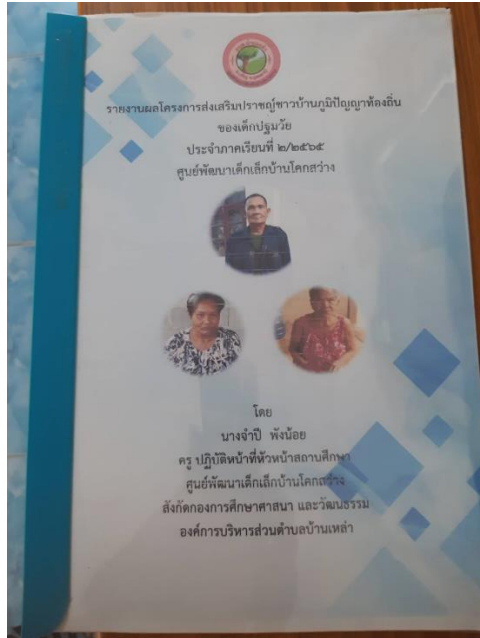
๑.๕ ด้านศิลปกรรม

๑.๖ ด้านภาษาและวรรณกรรม

๑.๗ ด้านสมุนไพรพื้นบ้าน

๑.แผนงาน/โครงการในการจัดทำฐานข้อมูล

๑.๑ โครงการภูมิปัญญาท้องถิ่น

ทะเบียนปราชญ์ชาวบ้าน
ประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโคกสว่าง

ปราชญ์ชาวบ้าน

จัดทำโดย

นางจำปี พังน้อย

ครู ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้าสถานศึกษา

สังกัดกองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเหล่า

๒. ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่

๒.๑ ด้านเกษตรกรรม

ปราชญ์ชาวบ้านด้านเกษตรกรรม(เศรษฐกิจพอเพียง)

นายคำพัน ทือตอ

- ที่อยู่ ๑๙๐ หมู่ ๗ บ้านโคกสว่าง ตำบลบ้านเหล่า อำเภอู่เพ็ญ จังหวัดอุดรธานี
- ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนและศึกษาด้วยตนเอง
 - แนวคิดในการสืบทอด อยากให้ลูกๆหลานๆได้รู้จักวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง
- ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

การปลูกพืชผักสวนครัวไว้บริโภคในครัวเรือน
เลี้ยงไก่/เลี้ยงปลาไว้บริโภคไว้ในครัวเรือน

๒. ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่

๒.๒ ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

ปราชญ์ชาวบ้านด้านการจักสาน

ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

คุณตาเครือ เหล่าจันทร์

บ้านเลขที่ ๖๕ หมู่ ๒ บ้านเหล่า ตำบลบ้านเหล่า อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี

- ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนและศึกษาด้วยตนเอง
- แนวคิดในการสืบทอด อยากให้ลูกๆหลานๆได้รู้จักวิถีชีวิตด้านการจักสานไว้ใช้ในครัวเรือนและจำหน่าย

๒. ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่
๒.๒.๑ ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

คุณยายเต็ม ใจอ่อน

บ้านเลขที่ ๔๕ หมู่ ๗ บ้านโคกสว่าง ตำบลบ้านเหล่า อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี
-ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนและศึกษาด้วยตนเองแนวคิด
ในการสืบทอด อยากให้ลูกๆหลานๆได้รู้จักวิถีชีวิตด้านการทำไม้กวาดด้ามยาวไว้ใช้ใน
ครัวเรือนและสืบทอดให้แก่คนรุ่นหลังต่อไป

๒. ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่
๒.๓ ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

คุณยายน้อย ศรีดงกลาง

บ้านเลขที่ ๖๕ หมู่ ๗ บ้านโคกสว่าง ตำบลบ้านเหล่า อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี
-ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนและศึกษาด้วยตนเองแนวคิดในการ
สืบทอด อยากให้ลูกๆหลานๆได้รู้จักวิถีชีวิตด้านการทอเสื่อด้วยต้นกกที่ปลูกไว้ ตามบ้านเรือน
เก็บไว้ใช้ใน/ไว้ขาย/เป็นของฝากและสืบทอดให้แก่คนรุ่นหลังต่อไป

๒. ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่
๒.๔ ด้านการแพทย์ไทย

นางรุจิรา ศรีวันทา

บ้านเลขที่ หมู่ ๑๒ บ้านโคกสว่าง ตำบลบ้านเหล่า อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี
-ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนและศึกษาด้วยตนเองแนวคิดใน
การสืบทอด อยากให้คนรุ่นใหม่หันมาสนใจในอาชีพพื้นบ้านที่มีรายได้ดีและสืบทอดแก่รุ่นหลังต่อไป

๒. ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่

๒.๕ ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

คุณตาบุญล้ำ พันธุ์นันท

บ้านเลขที่ ๗๒ หมู่ ๗ บ้านโคกสว่าง ตำบลบ้านเหล่า อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี
-ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนและศึกษาด้วยตนเองแนวคิดใน
การสืบทอด อยากให้ลูกๆหลานๆได้รู้จักวิถีชีวิตด้านการทำปุ๋ยคอกไว้ใช้ในครัวเรือนไว้ขาย/
และสืบทอดให้แก่คนรุ่นหลังต่อไป

๒. ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่
๒.๖ ด้านศิลปกรรม

นายอุดม พลไกร

บ้านเลขที่ หมู่ ๒๓ บ้านเหล่าดอนเงิน ตำบลบ้านเหล่า อำเภอู่พะยูน จังหวัดอุดรธานี
-ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนและศึกษาด้วยตนเองแนวคิดใน
การสืบทอด อยากให้คนรุ่นใหม่หันมาสนใจในอาชีพพื้นบ้านที่มีรายได้ดีและสืบทอดแก่รุ่นหลังต่อไป

๒. ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่
๒.๗ ด้านภาษาและวรรณกรรม

พ่อตาหนา มูริกา

บ้านเลขที่ หมู่ ๑๕ บ้านโคกสว่าง ตำบลบ้านเหล่า อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดอุดรธานี -ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนและศึกษาด้วยตนเองแนวคิดในการสืบทอด อยากให้คนรุ่นใหม่หันมาสนใจในภาษาพิธีกรรมเนื่องด้วยพระพุทธศาสนา เช่น การสวดมนต์ การเทศน์ ตอนต้นของพิธีกรรม นิยมใช้ภาษาบาลี และสันสกฤต เมื่อจบแล้วจึงเป็นภาษาไทย หรือภาษาอีสาน และเมื่อจบพิธีกรรมใช้ภาษาบาลี และสันสกฤต

๒. ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่

๒.๘ ด้านสมุนไพรพื้นบ้าน

คุณยายสำเนียง รักษาชาติ

บ้านเลขที่ หมู่ ๕๕ บ้านโคกสว่าง ตำบลบ้านเหล่า อำเภอเทพย์ จังหวัดอุดรธานี

-ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนและศึกษาด้วยตนเองแนวคิดในการสืบทอด อยากให้คนรุ่นใหม่หันมาสนใจสมุนไพรในการดูแลสุขภาพ

ตัวชี้วัด ๗๐

จำนวนกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

-ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการทางปัญญาที่คนในชุมชนท้องถิ่นคิดขึ้นจากการเรียนรู้การถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและเป็นแนวปฏิบัติในการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคแต่ละสมัย

-กิจกรรมที่จัดทำ

๑. การจัดทำทะเบียนปราชญ์ชาวบ้าน

๒. การยกย่องหรือประกาศเกียรติคุณแก่ปราชญ์ชาวบ้าน

๓. การจัดทำเอกสาร/แผ่นพับสำหรับ การเผยแพร่ศิลปะและภูมิปัญญาท้องถิ่น

-กิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

๑. กิจกรรมการจักสาน (การสานส้มไก่)

๒. กิจกรรมการส่งเสริมการเล่นิทาน (ด้านภาษาและวรรณกรรม)

๓. กิจกรรมการส่งเสริมด้านการอนุรักษ์สมุนไพรพื้นบ้าน

-รายงานผลการดำเนินการที่เสนอต่อผู้บริหารท้องถิ่นเพื่อทราบ

(โครงการส่งเสริมปราชญ์ชาวบ้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของเด็กปฐมวัย ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๕)

กิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

๑. กิจกรรมการจักสาน (การสานสุ่มไก่)

- หัตถกรรมเครื่องจักสานเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่สำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตตั้งแต่อดีตตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงปัจจุบัน หัตถกรรมเครื่องจักสานเป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นภูมิปัญญาอันเฉลียวฉลาดของคนในท้องถิ่น ที่ใช้ภูมิปัญญาสามารถนำสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนมาประยุกต์ทำเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ชีวิตประจำวัน ซึ่งมีประโยชน์ในการดำรงชีวิต

จะเห็นได้ว่าหัตถกรรมเครื่องจักสานมีมานานแล้ว และได้มีการพัฒนามาตลอดเวลาโดยอาศัยการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง การดำรงชีวิตประจำวันของชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ได้เอาความรู้หนังสือมาเกี่ยวข้อง การเรียนรู้ต่างๆ อาศัยวิธีการฝึกหัดและบอกเล่าซึ่งไม่เป็นระบบในการบันทึก (ชูเกียรติ สีสวรรณ, ๒๕๓๕) สะท้อนให้เห็นการเรียนรู้ ความรู้ที่สืบทอดกันมาจากอดีตมาถึงปัจจุบันหรือที่เรียกกันว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้นกระบวนการถ่ายทอดความรู้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นคงอยู่ต่อเนื่องและยั่งยืน

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมเครื่องจักสาน ซึ่งมีความสำคัญยิ่งที่จะให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมเครื่องจักสานนั้นๆคงอยู่ตลอดไป ซึ่งผลจากการศึกษาระบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมเครื่องจักสานนั้น จะนำไปเป็นข้อมูลที่จะนำไปพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาในชุมชนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และดำรงอยู่คู่สังคมสืบต่อไป

๒.กิจกรรมการส่งเสริมการเล่านิทาน (ด้านภาษาและวรรณกรรม)

วรรณกรรมลายลักษณ์ ส่วนใหญ่เริ่มต้นที่วรรณกรรมมุขปาฐะก่อน ภาษาที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นภาษาอีสาน

การถ่ายทอดวรรณกรรมพื้นบ้าน ส่วนใหญ่จะเริ่มจากพระสงฆ์นำมาเทศน์ให้ชาวบ้านฟังในงานบุญต่าง ๆ บ้าง ในการฟังธรรมในช่วงเวลาเช้าพรรษาบ้าง พระสงฆ์จะเลือกเอาวรรณกรรมต่าง ๆ มาประกอบการเทศน์ โดยเทศน์วันละตอน หรือมากกว่า มีเนื้อหาพอที่จะจดจำได้ในแต่ละวัน เมื่อชาวบ้านฟังแล้วก็นำไปเล่าให้ลูกหลานฟัง

วรรณกรรมลายลักษณ์ที่รู้จักกันแพร่หลายได้แก่ ฮีตสิบสองคองสิบสี่ พระเวสสันดรชาดก ท้าวฮุ่งท้าวเอื้อง ตำนานอุรังคธาตุ ชูฉุนางอ้ว เสียงสวาสดี จำปาสีตัน ท้าวกำกาคำ นางผมหอม ผาแดงนางไอ่ ท้าวสีทน หงส์หิน พระลักษมณ์พระราม (รามเกียรติ์) สังข์สินไชย นางแดงอ่อน การะเกด ปู่สังกะสาอย่าสังกะสี ปลาแดกปลาสมอ ย่าสอนหลาน ท้าวคำสอน ขุนบุษม ศรีโคตร ฅญา คำทวย (คำทวย) เชียงเมียง และกลอนลำ

-กิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

นิทานก้อม หมายถึง นิทานขนาดสั้น เล่าจบภายใน ๓ -๕ นาที คำว่า ก้อม ในภาษาอีสานแปลว่าสั้น การเล่านิทานก้อมให้สนุก ผู้เล่าต้องมีน้ำเสียงและลีลาที่สมจริง แผงด้วยความตกลง เนื้อหาของนิทานก้อมเป็นเรื่องเสียดสี และล้อเลียนบุคคลในสังคม ส่วนใหญ่จะกล่าวถึงความขัดแย้งหรือชิงไหวชิงพริบกันระหว่างพ่อตากับลูกเขย หลวงตากับสามเณร และการพูดจาแทะโลมระหว่างพี่เขยกับน้องเมีย

กิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

๓.กิจกรรมการส่งเสริมด้านการอนุรักษ์สมุนไพรพื้นบ้าน

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะเสนอถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นของการใช้สมุนไพรในวิถีชีวิตของคนในชุมชน เนื่องจากปัจจุบันโลกประสบปัญหาการแย่งชิงทรัพยากร เนื่องจากการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ที่ผ่านมามักถูกกำหนดด้วยวิธีการเหมือน ๆ กัน โดยละเลยความสำคัญของความหลากหลายทางภูมิปัญญา รวมไปถึงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นด้วย ทำให้การพัฒนาดังกล่าวไม่ยั่งยืน สาเหตุของปัญหาดังกล่าวมาจากแนวความคิด ความรู้ ที่เรียกรวมขึ้นต้นว่า ภูมิปัญญาสมัยใหม่ การพัฒนาประเทศด้านภูมิปัญญาสมัยใหม่นี้ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมด้านสุขภาพอนามัยและการรักษาพยาบาล กล่าวคือ มนุษย์ทุกกลุ่มทุกสังคมมีการพัฒนาและสั่งสมความรู้ด้านการรักษาพยาบาลมานานก่อนที่จะเกิดการพัฒนากการแพทย์ตะวันตกแผนใหม่ แต่เนื่องจากระบบการรักษาพยาบาลแบบดั้งเดิมของมนุษย์ไม่แยกกันเด็ดขาดระหว่างกายกับใจ การรักษาพยาบาลโดยใช้สมุนไพรแบบดั้งเดิมนั้นจึงมักจะใช้ควบคู่ไปกับพิธีกรรมและเวทย์มนต์คาถา จึงทำให้แพทย์แผนใหม่มองว่าการแพทย์พื้นบ้านเป็นเรื่องมงาย มนุษย์จึงจะละเลยความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นไป

